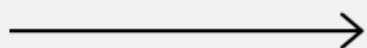

Epoka

WOJNA I OKUPACJA

- Podstawowe informacje o epoce (ramy czasowe, nazwa, filozofia)
- Sztuka
- Literatura i wzorce osobowe

WOJNA I OKUPACJA

Charakterystyka epoki

• Ramy czasowe

Ramy chronologiczne literatury wojennej i okupacyjnej są ściśle związane z wybuchem i zakończeniem II wojny światowej, która rozpoczęła się atakiem Niemiec na Polskę 1 września 1939 roku, a zakończyła 8 maja 1945 roku, kiedy w życie wszedł akt bezwarunkowej Kapitulacji III Rzeszy.

• Kluczowe pojęcia

- **okupacja**- czasowe zajęcie przez siły zbrojne państwa prowadzącego wojnę całości lub części terytorium państwa nieprzyjacielskiego i wprowadzenie tam swoje władzy.
- **holocaust**- zagłada 6 milionów europejskich Żydów dokonanej przez niemieckich nazistów i ich wspólników podczas II wojny światowej
- **pokolenie Kolumbów** - nazwa generacji młodzieży polskiej używana dla określenia ludzi urodzonych około roku 1920, dla których czas wchodzenia w dorosłość przyszedł na lata wojny.
- **literatura obozowa** - utwory dokumentalne i literackie ukazujące funkcjonowanie hitlerowskich obozów koncentracyjnych i obogów zagłady podczas II wojny światowej.
- **literatura łagrowa** - utwory dokumentalne i literackie podejmujące temat życia więźniów w łagrach-sowieckich obozach pracy.

• Tło społeczno-polityczne

Zaledwie 20 lat po odzyskaniu niepodległości Polska znowu utraciła wolność. Zajęcie przez III Rzeszę i ZSRR terytorium ziem polskich przyniosło liczne represje i prześladowania. Celem Sowietów była ekspansja komunizmu i zlikwidowanie przedstawicieli polskiej inteligencji; III Rzesza planowała zaś zdobyć "przestrzeń życiową dla Niemców" i wymordować Żydów. Wobec dramatu niewoli Polacy nie pozostawali obojętni i bierni- stawiali opór i podejmowali działania konspiracyjne.

WOJNA I OKUPACJA

Charakterystyka epoki

• Cechy literatury

Literatura okupacyjna	Literatura wojenna powstała po 1945
• Reagująca na bieżące wydarzenia- głównym tematem była obrona wartości • ukazująca wojnę w konwencji katastroficznej- wojna postrzegana była jako zagłada i upadek cywilizacji i kultury • przedstawiająca dylematy etyczne- zakaz zabijania a obowiązek patriotyczny i służba ojczyźnie • przywołująca wzorzec trytejski- głosiła pochwałę heroizmu żołnierzy walczących o niepodległość ojczyzny	• Przedstawiła rzeczywistość wojenną w sposób dokumentalny (literatura faktu)- skupiała się na szczegółach wydarzeń, przytaczała fakty, daty, miejsca, nazwiska • Postępująca się metodą behawioralną w opisie człowieka- nie wnikała w motywacje psychologiczne bohaterów i nie oceniała ich postępowań • prezentowała bohaterów i wydarzenia w sposób realistyczny- niektórzy autorzy dokonywali deheroizacji (relacji w duchu prawdy, bez patosu i upiększeń)

• Typy bohaterów

• Poeta żołnierz- stawia walkę o wolność ojczyzny ponad dobro osobiste; jest wrażliwy; przeżywa dramaty moralne i etyczne. Np. bohater liryczny wiersza Krzysztofa Kamila Baczyńskiego "Pokolenie"
• bojownik podziemna- patriota, odważny i honorowy; lojalny wobec towarzyszy. Np. Alek w Kamieniach na Szaniec Kamińskiego
• Więzień obozu- jego głównym celem jest przetrwanie; tłumi w sobie ludzkie odruchy; np. Kostylew w "Innym Świecie" Herlinga-Grudzińskiego

WOJNA I OKUPACJA

Charakterystyka epoki

• Konteksty historyczne

- **Zbrodnia katyńska**- wiosną 1940 roku NKWD na polecenie Stalina dokonało egzekucji na około 22 tysiącach Polaków (tym oficerów Wojska Polskiego, profesorów, inteligencji), których uznano za wrogów władzy sowieckiej
- **Holocaust**- termin określa zbrodnię ludobójstwa dokonanej przez Niemców na ludności żydowskiej podczas II wojny światowej. Na ziemiach polskich eksterminacje ludności rozpoczęto od tworzenia w miastach gett, których celem było odseparowanie Żydów od reszty społeczeństwa. W 1941 roku władze nazistowskie zdecydowały o przeprowadzeniu “ostatecznego rozwiązania kwestii żydowskiej” zakładającą całkowitą zagładę tego narodu. W 1942 roku rozpoczęły się masowe wywózki Żydów do obozów zagłady (np. W Birnenau, Trebiline, Sobiborze). W wyniku Holocaustu zginęło ok. 6 miliona Żydów z całej Europy.
- **obozy koncentracyjne**- jednym z przejawów okrucieństwa III Rzeszy było wyniszczenie ludzi poprzez przymusową, katorżniczą pracę w nieludzkich warunkach. W obozach ludzie dostawali minimalne racje żywieniowe, pozbawieni byli podstawowych środków higienicznych i warunków do życia oraz poddawani fizycznym i psychicznym represjom.
- **Ruch oporu**- odpowiedzią na terror okupanta był zorganizowany opór. Na ziemiach polskich działało Polskie Państwo Podziemne, które kierowało akcjami sabotażowymi i spotkaniami konspiracyjnymi. Polacy dbali też o edukację społeczeństwa, potajemnie organizując naukę dla dzieci i młodzieży (tzw. tajne komplety)
- **powstanie warszawskie**- 1 sierpnia 1944 roku w Warszawie wybuchło powstanie zbrojne skierowane przeciw III Rzeszy, a politycznie przeciw ZSRR. Akcja została zorganizowana przez Polskie Państwo Podziemne, a przeprowadzona przez Armię Krajową. Uczestnikami powstania byli żołnierze AK i harcerze Szarych Szeregów. Walczących wspierała też ludność cywilna. Walki trwały 63 dni i zakończyły się podpisaniem aktu kapitulacji w nocy z 2 na 3 października.

WOJNA I OKUPACJA

Charakterystyka epoki

• Motywy

Motyw	Objaśnienie
Cierpienie	Przedstawiane było zarówno w kontekście fizycznym (opisy waunków w gettcie czy obozach zagłady; katorżnicza praca w łagrach) oraz psychicznym (konieczność podporządkowania się zaistniałej sytuacji)
Holocaust	Utwory w sposób naturalistyczny przedstawiały sytuacje ludzi wywożonych z getta do obozów zagłady; np. Zdażyć przed Panem Bogiem Hanny Krall
Apokalipsa spełniona	wielu twórców okresu okupacji uznawało wojnę jako kres cywilizacji i kultury. Bibilijny opis zagłady pojawiał się zwłaszcza w poezji, np. <i>Pokolenie</i> Krzysztofa Kamila Baczyńskiego
Kat i ofiara	Twórcy opisywali relacje pomiędzy oprawcami a ich ofiarami, zwracając uwagę na zanikającą granicę pomiędzy dobrem a złem; w warunkach wojennych kryteria oceny zachowań traciły sens, np. Tadeusz Borowski, <i>Opowiadania</i>
Bohaterska śmierć	Śmierć była wyrazem buntu przeciwko rzeczywistości wojennej. Dotyczyła młodych żołnierzy, umierających z bronią w akcie obrony ojczyzny, powstańców, więźniów obozów, czy cywilów oddających życie za bliźnich
Walka	Pokazywano zarówno oprór zbrojny (powstanie w getcie, powstanie warszawskie), jak i opór jednostki (samobójstwo Kostylewa w "Innym Świecie").